

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**ВИСНОВОК
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за зверненням Верховної Ради України
про надання висновку щодо відповідності законопроекту
про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)
вимогам статей 157 і 158 Конституції України

м. Київ
20 січня 2016 року
№ 1-в/2016

Справа № 1-15/2016

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича — доповідача,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на пленарному засіданні справу про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 159 Конституції України стало надходження до Конституційного Суду України законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) згідно з Постановою Верховної Ради України «Про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) і про його направлення до

Конституційного Суду України» від 22 грудня 2015 року № 895–VIII для надання висновку щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Підставою для розгляду справи є необхідність надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності вказаного законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Литвинова О. М., постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова А. О., представника Президента України Філатова О. В., Голову Верховного Суду України Романюка Я. М., Голову Вищої ради юстиції Бенедисюка І. М., Голову Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Козьякова С. Ю., Голову Ради суддів України Сімоненко В. М. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції науковців Донецького національного університету, Львівського державного університету внутрішніх справ МВС України, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Верховна Рада України згідно з Постановою «Про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) і про його направлення до Конституційного Суду України» від 22 грудня 2015 року № 895-VIII звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) (далі — Законопроект) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

У розділі I Законопроекту пропонується:

— викласти в новій редакції статті 124–129, 130, 131, 147–149, 151, 153 Конституції України;

— доповнити Конституцію України статтями 129¹, 130¹, 131¹, 131², 148¹, 149¹, 151¹, 151²;

— внести зміни до статей 29, 55, 59, 85, 92, 106, 108, 110, 111, 136, 150, 152, розділу XV «Перехідні положення» Конституції України;

— виключити з Конституції України розділ VII «Прокуратура».

Законопроект містить також розділ II «Прикінцеві та перехідні положення».

2. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 85 Основного Закону України до повноважень Верховної Ради України належить внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції України.

Згідно зі статтею 159 Основного Закону України законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Перевіряючи Законопроект на предмет його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України виходить з такого.

2.1. За статтею 158 Основного Закону України законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту (частина перша); Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України (частина друга).

Верховна Рада України восьмого скликання протягом року Законопроект не розглядала та протягом строку своїх повноважень не змінювала вказаних положень Конституції України.

Отже, Законопроект відповідає вимогам статті 158 Конституції України.

2.2. Згідно з частиною другою статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

У своєму Висновку від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 Конституційний Суд України зазначив, що «Конституція України встановлює особливий порядок введення в Україні чи на окремих її територіях воєнного або надзвичайного стану. Згідно з частиною першою статті 106 Основного Закону України Президент України приймає відповідно до закону рішення про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України (пункт 20); приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану (пункт 21). Такі рішення глави держави згідно з пунктом 31 частини першої статті 85 Основного Закону України мають бути затверджені Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. Конституційний Суд України констатує, що на момент надання ним цього висновку рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану за процедурою, визначеною Конституцією України, не прийнято, тому правових підстав, які унеможливають внесення змін до Конституції України, немає» (абзаци другий, третій підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини), та дійшов висновку, що законопроект відповідає вимогам частини другої статті 157 Конституції України.

Аналогічної думки Конституційний Суд України дотримався і у Висновку Конституційного Суду України від 30 липня 2015 року № 2-в/2015.

Конституційний Суд України бере до уваги свої попередні позиції та констатує, що на момент розгляду ним законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану за процедурою, визначеною Конституцією України, не було прийняте.

З огляду на викладене Конституційний Суд України вважає, що Законопроект відповідає вимогам частини другої статті 157 Конституції України.

3. Відповідно до частини першої статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Здійснюючи перевірку Законопроекту на предмет наявності в ньому положень, які передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина, Конституційний Суд України оцінює кожне його положення.

3.1. Законопроектом пропонується статтю 124 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 124. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутем Міжнародного кримінального суду».

3.1.1. У запропонованій у Законопроекті редакції частини третьої статті 124 Конституції України визначено, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір, будь-яке кримінальне обвинувачення, а також інші справи у передбачених законом випадках.

Конституційний Суд України виходить з того, що підвідомчість судам категорій справ, визначених у запропонованій у Законопроекті редакції першого речення частини третьої статті 124 Основного Закону України, кореспондується з іншими нормами щодо судового захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема частинами першою, другою статті 55, частиною першою статті 62 Конституції України.

Передбачене у Законопроекті визначення в законі інших випадків підвідомчості справ судам спрямоване на підвищення ефективності реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина.

3.1.2. Пропонована у Законопроекті редакція частини четвертої статті 124 Основного Закону України передбачає, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Аналізуючи запропоновану Законопроектом редакцію частини четвертої вказаної статті, Конституційний Суд України виходить з того, що закріплення в Конституції України положення щодо можливого визначення в законі обов'язкового досудового порядку врегулювання спору є додатковим засобом правового захисту особи, який не позбавляє її можливості надалі звернутися до суду.

3.1.3. Законопроектом пропонується у статті 124 Конституції України передбачити, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

У частині четвертій статті 124 Основного Закону України встановлено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних.

Конституційний Суд України вважає аргументованою запропоновану у Законопроекті редакцію статті 124 Конституції України без словосполучення

«народних засідателів і» з огляду на те, що пропонована Законопроектом редакція цієї статті зберігає інститут присяжних як форму безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя.

3.1.4. У пропонованій Законопроектом частині шостій статті 124 Конституції України передбачається можливість визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом (далі — Статут) Міжнародного кримінального суду.

Питання відповідності Статуту Конституції України було предметом розгляду Конституційного Суду України згідно з його повноваженнями, визначеними частиною першою статті 151 Основного Закону України. Конституційний Суд України у своєму Висновку від 11 липня 2001 року № 3-в/2001 зазначив, що приєднання України до Статуту відповідно до частини другої статті 9 Конституції України можливе лише після внесення до неї відповідних змін (абзац шостий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України вважає, що пропонована у Законопроекті зміна уможливіє визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Статутом.

3.1.5. Запропонована Законопроектом редакція статті 124 Основного Закону України не передбачає положень, згідно з якими судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Ці положення містяться у частині третій статті 124 Конституції України.

Конституційний Суд України вказує, що норми, які визначають засади діяльності судів системи судоустрою України та Конституційного Суду України, Законопроектом пропонується викласти у статтях, які містяться у різних розділах Конституції України — розділі VIII «Правосуддя» та розділі XII «Конституційний Суд України» відповідно.

Запропонована Законопроектом редакція статті 124 Основного Закону України також не передбачає положень, закріплених частиною п'ятою статті 124 Конституції України, згідно з якою судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Конституційний Суд України констатує, що запропонована у Законопроекті редакція статті 124 Конституції України, яка не містить частини п'ятої, обумовлена пропонованим у Законопроекті доповненням Основного Закону України статтею 129¹, в якій викладено аналогічні положення.

Враховуючи зазначене, Конституційний Суд України вважає, що пропонована у Законопроекті редакція статті 124 Основного Закону України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.2. Законопроектом пропонується статтю 125 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 125. Судустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом.

Суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України.

Відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди.

З метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається».

3.2.1. У частині першій статті 125 Конституції України встановлено, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Конституційний Суд України вважає, що запропоноване у Законопроекті слово «судоустрій», застосоване замість словосполучення «система судів загальної юрисдикції», не впливає на зміст та обсяг прав і свобод людини і громадянина, а пропонується Законом уточнення, що судоустрій в Україні визначається законом, узгоджується з пунктом 14 частини першої статті 92 Конституції України.

3.2.2. Запропонована у Законопроекті редакція частини другої статті 125 Конституції України передбачає запровадження нової процедури утворення, реорганізації та ліквідації судів, за якою суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Конституційний Суд України зазначає, що у запропонованій Законопроектом редакції вказаної частини роль Президента України в процесі утворення, реорганізації та ліквідації судів полягає у реалізації ним права законодавчої ініціативи шляхом внесення до Верховної Ради України відповідного законопроекту після консультацій з Вищою радою правосуддя.

3.2.3. Відповідно до частини другої статті 125 Конституції України найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

У Законопроекті передбачається, що найвищим судом у системі судоустрою України є Верховний Суд. Крім того, Законопроектом пропонується у статті 125 Конституції України замість слів «судовий орган» застосувати слово «суд», замість слів «система судів загальної юрисдикції» — слова «система судоустрою України», а назву «Верховний Суд України» — без слова «України».

3.2.4. Згідно з частиною третьою статті 125 Конституції України вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди.

Законопроектом пропонується передбачити, що відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди.

Пропонована Законопроектом редакція цього положення передбачає можливість утворення відповідно до закону вищих спеціалізованих судів, що надасть можливість законодавцю, встановлюючи систему судоустрою України, самостійно визначати необхідність або доцільність утворення і діяльності вищих спеціалізованих судів як окремих судів у системі судоустрою України.

3.2.5. Пропонована у Законопроекті редакція статті 125 Конституції України передбачає норму, відповідно до якої з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Конституційний Суд України вважає, що вказана норма передбачена як права гарантія захисту прав, свобод та інтересів особи від порушень з боку органів публічної влади, їх посадових і службових осіб в суді адміністративної юрисдикції.

3.2.6. Згідно з частиною четвертою статті 125 Конституції України відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Передбачена Законопроектом редакція цієї статті не містить зазначеного положення, що обумовлено викладенням у новій редакції інших конституційних норм, згідно з якими визначення того, які саме суди діють у системі судоустрою України, належить до повноважень Верховної Ради України (пункт 14 частини першої статті 92, частини перша, друга, четверта статті 125, пункт 8 частини другої статті 129 Конституції України у запропонованій у Законопроекті редакції).

З огляду на викладене Конституційний Суд України вважає, що у запропонованій Законопроектом редакції статті 125 Основного Закону України не передбачається скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.3. Законопроектом пропонується статтю 126 Конституції України викласти у такій редакції:

«Стаття 126. Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Суддя обіймає посаду безстроково.

Підставами для звільнення судді є:

- 1) неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я;
 - 2) порушення суддею вимог щодо несумісності;
 - 3) вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді;
 - 4) подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;
 - 5) незгода на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду;
 - 6) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.
- Повноваження судді припиняються у разі:
- 1) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
 - 2) припинення громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави;
 - 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
 - 4) смерті судді;
 - 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину.

Держава забезпечує особисту безпеку судді та членів його сім'ї».

3.3.1. За правовою позицією Конституційного Суду України, висловленою ним у Висновку від 16 червня 2015 року № 1-в/2015, гарантії незалежності та недо-

торканності суддів обумовлюють встановлений Основним Законом України особливий порядок застосування до суддів запобіжних заходів, пов'язаних з обмеженням свободи та права вільного пересування, який полягає в тому, що уповноважений орган повинен надати згоду на застосування до судді відповідних запобіжних заходів (абзац перший підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини).

Згідно з частиною третьою статті 126 Конституції України суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом.

Пропонованою Законопроектом редакцією передбачено наділення Вищої ради правосуддя повноваженням надавати згоду на затримання судді або утримування його під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Зміни до частини третьої статті 126 Конституції України були предметом розгляду Конституційного Суду України. Аналізуючи питання щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів (реєстр. № 1776) вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України у своєму Висновку від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 зазначив, що ці зміни, які передбачають перш за все зміну суб'єкта, повноважного надавати згоду на тимчасове обмеження свободи та права вільного пересування судді, не скасовують і не обмежують прав і свобод людини і громадянина (підпункт 4.2 пункту 4 мотивувальної частини).

3.3.2. Законопроектом в Основному Законі України пропонується закріпити положення, яке унеможливить притягнення судді до відповідальності за ухвалене ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

У Висновку від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 Конституційний Суд України зазначив, що зміни до статті 129 Конституції України, які за певними винятками унеможливають притягнення судді до відповідальності за ухвалене ним рішення, узгоджуються з пунктами 66–71 додатку до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № (2010) 12 (далі — додаток до Рекомендації), в яких визначено, що тлумачення закону, оцінювання фактів або доказів, які здійснюють судді для вирішення справи, не повинні бути приводом для кримінальної, цивільної або дисциплінарної відповідальності, за винятком випадків злочинного наміру або грубої недбалості; дисциплінарне провадження може бути ініційоване, якщо суддя не виконав своїх обов'язків ефективно та належним чином; якщо суддя не виконує суддівських функцій, він може бути притягнутий до відповідальності згідно з цивільним, кримінальним або адміністративним правом, як і всі інші громадяни (абзац третій підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України вважає, що це положення, яке містить пропонована Законопроектом редакція статті 126 Конституції України, закріплює неможливість притягнення судді до відповідальності за ухвалене ним судові рішення, а отже, узгоджується із додатком до Рекомендації і не обмежує прав і свобод людини і громадянина.

3.3.3. У Законопроекті пропонується закріпити в Основному Законі України безстроковість перебування особи на посаді судді. Строк перебування на посаді судді Конституційного Суду України є предметом регулювання у пропонованій Законопроектом редакції частини шостої статті 148 Основного Закону України.

Розглядаючи аналогічні зміни до Конституції України, Конституційний Суд України в абзаці двадцять четвертому підпункту 3.7 пункту 3 мотивувальної частини Висновку від 19 вересня 2013 року № 2-в/2013 звернув увагу на те, що відповідно до міжнародних правових актів, зокрема Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями Генеральної Асамблеї ООН 40/32 та 40/146 від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року, судді, яких призначають чи обирають, мають гарантований термін повноважень до обов'язкового виходу на пенсію чи завершення строку повноважень там, де це встановлено.

Таку ж позицію висловлено у пункті 39 Спільного експертного висновку щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (82-е пленарне засідання, 12–13 березня 2010 року), а також у пункті 49 додатку до Рекомендації.

3.3.4. Законопроектом пропонується закріпити в Конституції України вичерпні переліки підстав для звільнення судді з посади та для припинення його повноважень.

Конституційний Суд України вважає, що підстави для звільнення судді з посади, пропоновані Законопроектом, узгоджуються з пунктами 50, 52 додатку до Рекомендації, відповідно до яких призначення на посаду на постійній основі має бути призупинене лише у випадках значного порушення дисциплінарних або кримінальних положень, визначених законом, або якщо суддя більше не може виконувати суддівські функції; достроковий вихід судді у відставку повинен бути можливим лише на прохання цього судді або у зв'язку зі станом здоров'я; суддя не може отримати нове призначення або бути переведеним на іншу судову посаду без його згоди на це, крім випадків, коли щодо нього вживаються дисциплінарні санкції або здійснюється реформування в організації судової системи.

З огляду на викладене Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом редакція статті 126 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.4. Законопроектом пропонується статтю 127 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 127. Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.

Суддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді.

Для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності».

3.4.1. У частині першій статті 127 Конституції України встановлено, що правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні. У пропонованій Законопроектom редакції частини першої цієї статті передбачено, що у визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.

Пропонована Законопроектom редакція частини першої вказаної статті узгоджується із пропонованою Законопроектom редакцією частини п'ятої статті 124 Основного Закону України, якою передбачено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

3.4.2. Зміни до частин другої — четвертої статті 127 Конституції України, пропонувані Законопроектom, стосуються вимог до суддів.

Законопроектom передбачено підвищення вікового цензу для кандидатів на посаду судді до 30 років та встановлення верхньої межі віку, коли особу може бути призначено на цю посаду, — 65 років.

Аналізуючи зміни до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів, Конституційний Суд України вказав, що встановлення віку 30 років, з якого громадянин України може претендувати на зайняття посади судді, спрямоване на забезпечення суддівського корпусу професійними кадрами високого рівня кваліфікації з урахуванням їхнього життєвого досвіду, соціальної зрілості, моральних якостей, необхідних для здійснення правосуддя (абзац п'ятий підпункту 3.8 пункту 3 мотивувальної частини Висновку від 19 вересня 2013 року № 2-в/2013).

Законопроектom пропонуються зміни стосовно вимог до стажу, необхідного для призначення особи на посаду судді, передбачається скасування вимоги щодо проживання в Україні протягом не менше десяти років, що унеможливила призначення на посаду судді громадянина України, який протягом тривалого часу працював за межами України, а також встановлення до судді таких вимог, як компетентність та добросовісність. В частинах третій, четвертій статті 127 Конституції України в редакції, пропонованій Законопроектom, передбачено можливість встановлення законом додаткових/інших вимог для призначення на посаду судді.

Стаття 127 Конституції України у пропонованій Законопроектom редакції не містить частин п'ятої, шостої, якими у статті 127 Конституції України визначено, що додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються законом; захист професійних інтересів суддів здійснюється в порядку, встановленому законом. Відсутність цих положень обумовлена пропонованим Законопроектom внесенням змін до інших конституційних норм, що стосуються вимог до особи, яка може бути призначена на посаду судді (частини третя, четверта статті 127 Основного Закону України у пропонованій Законопроектom редакції), та доповненням Конституції України статтею 130¹, яка передбачає захист професійних інтересів суддів.

На думку Конституційного Суду України, пропонована Законопроектom редакція статті 127 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.5. Законопроектом пропонується статтю 128 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 128. Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом.

Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Голову Верховного Суду обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Пленум Верховного Суду в порядку, встановленому законом».

3.5.1. Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить обрання суддів безстроково.

Пропонованою Законопроектом редакцією передбачається, що суб'єктом, повноважним призначати суддів на посади, є Президент України, який може реалізувати своє повноваження виключно за поданням Вищої ради правосуддя та в порядку, встановленому законом.

Про необхідність виключення Верховної Ради України з процесу обрання суддів та про прийнятність участі у цьому процесі глави держави зазначала і Венеційська комісія у пунктах 44, 45, 62, підпунктах 6, 9 пункту 123 Спільного експертного висновку щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (82-е пленарне засідання, 12–13 березня 2010 року), підпункті 2 пункту 130 Спільного висновку щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (84-е пленарне засідання, 15–16 жовтня 2010 року).

3.5.2. Пропонована Законопроектом редакція статті 128 Основного Закону України містить положення, за яким запроваджується конкурсний відбір, який передує призначенню судді на посаду.

Конституційний Суд України розглядав аналогічні зміни і дійшов висновку, що вони спрямовані, зокрема, на надання рівних можливостей для зайняття посади судді на конкурсній основі (абзац п'ятий підпункту 3.8 пункту 3 мотивувальної частини Висновку від 19 вересня 2013 року № 2-в/2013).

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом редакція статті 128 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.6. Законопроектом пропонується статтю 129 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 129. Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Основними засадами судочинства є:

- 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) забезпечення доведеності вини;
- 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором;
- 5) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 7) розумні строки розгляду справи судом;

8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках — на касаційне оскарження судового рішення;

9) обов'язковість судового рішення.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності».

3.6.1. Відповідно до частини першої статті 129 Конституції України судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону. Пропоновані Законопроектом зміни закріплюють принцип, за яким суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Конституційний Суд України вважає, що ці зміни кореспондуються із частиною першою статті 8 Основного Закону України, згідно з якою в Україні визнається і діє принцип верховенства права, та сприяють утвердженню України як правової держави, судова влада в якій має реалізовуватися на засадах справедливості та реального захисту прав і свобод людини.

3.6.2. Пропоновані Законопроектом зміни до статті 129 Конституції України не передбачають законності у переліку основних засад судочинства, визначених у частині третій статті 129 Конституції України, що узгоджується зі змінами до частини першої вказаної статті. Доповнення цього переліку засадою «розумні строки розгляду справи судом» спрямоване на забезпечення гарантування захисту судом порушених прав особи в оптимальні строки та відповідає вимогам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, за якою кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

3.6.3. Пропонована Законопроектом редакція пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України закріплює гарантії права на апеляційний перегляд справи, а також передбачає, що випадки касаційного оскарження судових рішень визначаються в законі.

Конституційний Суд України виходить із того, що особі має бути гарантовано право на перегляд її справи судом апеляційної інстанції. Після апеляційного розгляду справи сторони судового процесу можуть бути наділені правом оскаржити судові рішення першої та апеляційної інстанцій до суду касаційної інстанції у випадках, визначених законом, що сприятиме забезпеченню реалізації принципу верховенства права.

Законопроектом також передбачено внесення інших, переважно редакційних, змін до статті 129 Конституції України, які не впливають на зміст та обсяг прав і свобод людини і громадянина.

Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом редакція статті 129 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.7. Законопроектом пропонується статтю 130 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 130. Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя.

Розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій».

Зміни, які пропонуються Законопроектом до частини першої статті 130 Конституції України, передбачають, що при визначенні у Державному бюджеті України видатків на утримання судів мають бути враховані пропозиції Вищої ради правосуддя. Це узгоджується з позицією Венеційської комісії, яка зазначила, що у представленні й відстоюванні бюджету судової системи в парламенті значну роль має відігравати незалежний орган зі значним представництвом суддів (можливо, реформована Вища рада юстиції, у складі якої значну частину або більшість становитимуть судді, обрані суддями) (підпункт 11 пункту 123 Спільного експертного висновку щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (82-е пленарне засідання, 12–13 березня 2010 року).

Пропонована Законопроектом редакція статті 130 Основного Закону України також містить положення, за яким розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій.

Крім того, пропоновані Законопроектом зміни до статті 130 Конституції України не передбачають частини другої статті 130 Конституції України, згідно з якою для вирішення питань внутрішньої діяльності судів діє суддівське самоврядування, що обумовлено доповненням Конституції України статтею 130¹, яка за змістом охоплює частину другу вказаної норми.

З огляду на викладене пропонована Законопроектом редакція статті 130 Основного Закону України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.8. Законопроектом пропонується статтю 131 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 131. В Україні діє Вища рада правосуддя, яка:

- 1) вносить подання про призначення судді на посаду;
- 2) ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності;
- 3) розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора;
- 4) ухвалює рішення про звільнення судді з посади;
- 5) надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою;
- 6) ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;
- 7) вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів;
- 8) ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого;
- 9) здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією та законами України.

Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятьох — обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох —

призначає Президент України, двох — обирає Верховна Рада України, двох — обирає з'їзд адвокатів України, двох — обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох — обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ.

Порядок обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя визначається законом.

Голова Верховного Суду входить до складу Вищої ради правосуддя за посадою.

Строк повноважень обраних (призначених) членів Вищої ради правосуддя становить чотири роки. Одна й та ж особа не може обіймати посаду члена Вищої ради правосуддя два строки поспіль.

Член Вищої ради правосуддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади (крім посади Голови Верховного Суду), виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Член Вищої ради правосуддя має належати до правничої професії та відповідати критерію політичної нейтральності.

Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги до члена Вищої ради правосуддя.

Вища рада правосуддя набуває повноважень за умови обрання (призначення) щонайменше п'ятнадцяти її членів, серед яких більшість становлять судді.

Відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів».

У наведеній редакції статті 131 Конституції України пропонується запровадження функціонування в Україні Вищої ради правосуддя, визначаються її повноваження, склад, суб'єкти, повноважні обирати (призначати) членів Вищої ради правосуддя, строк повноважень обраних (призначених) членів Вищої ради правосуддя, умови повноважності цього органу та основні вимоги до членів Вищої ради правосуддя, а також передбачається утворення в системі правосуддя органів та установ, діяльність яких має бути спрямована на реалізацію Вищою радою правосуддя своїх конституційних повноважень та забезпечення належного функціонування судів.

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом редакція статті 131 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.9. Законопроектом пропонується статтю 147 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 147. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених цієї Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до цієї Конституції.

Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків».

Стаття 147 Основного Закону України у редакції, запропонованій Законопроект, визначає основні повноваження Конституційного Суду України та принципи, на яких ґрунтується його діяльність.

Конституційний Суд України вважає, що пропонується Законопроект редакція статті 147 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.10. Законопроект пропонується статтю 148 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 148. До складу Конституційного Суду України входять вісімнадцять суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України здійснюється на конкурсних засадах у визначеному законом порядку.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості та є правником із визнаним рівнем компетентності.

Суддя Конституційного Суду України не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним повторно.

Суддя Конституційного Суду України набуває повноважень з дня складення ним присяги на спеціальному пленарному засіданні Суду.

Конституційний Суд України на спеціальному пленарному засіданні Суду обирає зі свого складу Голову шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк».

У пропонуванні Законопроект редакції статті 148 Конституції України передбачено запровадження відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах у визначеному законом порядку, зміну кваліфікаційних вимог щодо стажу та доповнено перелік вимог до кандидата на посаду судді Конституційного Суду України вимогою щодо наявності високих моральних якостей та статусу правника із визнаним рівнем компетентності.

У запропонованій Законопроект редакції статті 148 Конституції України визначено момент набуття повноважень суддею Конституційного Суду України — з дня складення ним присяги на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Конституційний Суд України вважає, що пропонується Законопроект редакція статті 148 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.11. Законопроектом пропонується статтю 149 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 149. Незалежність і недоторканність судді Конституційного Суду України гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю Конституційного Суду України у будь-який спосіб забороняється.

Без згоди Конституційного Суду України суддю Конституційного Суду України не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю Конституційного Суду України не може бути притягнуто до відповідальності за голосування у зв'язку з ухваленням Судом рішень та надання ним висновків, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Держава забезпечує особисту безпеку судді Конституційного Суду України та членів його сім'ї».

У пропонованій Законопроектом редакції статті 149 Конституції України конкретизовано гарантії недоторканності та незалежності суддів Конституційного Суду України. Положення, які стосуються звільнення з посади / припинення повноважень суддів Конституційного Суду України та вимог щодо несумісності, викладено в частині п'ятій статті 148 Основного Закону України у пропонованій Законопроектом редакції, а також у статті 149¹, якою у Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України.

Крім того, Законопроектом пропонується закріпити в Конституції України норму, згідно з якою суддю Конституційного Суду України не може бути притягнуто до відповідальності за голосування у зв'язку з ухваленням Конституційним Судом України рішень та дачу висновків, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Отже, немає підстав стверджувати, що пропонована Законопроектом редакція статті 149 Конституції України передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.12. У Законопроекті пропонується статтю 151 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 151. Конституційний Суд України за зверненням Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України надає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

Конституційний Суд України за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України надає висновки про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України надає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту».

Змінами до частини першої статті 151 Основного Закону України, пропонуваними Законопроектом, передбачається надання права звертатися до Конституційного Суду України з клопотанням про надання висновку щодо відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, не тільки Президенту України або Кабінету Міністрів України, а й не менш як сорока п'яти народним депутатам України.

Крім того, стаття 151 Конституції України в пропонованій Законопроектом редакції містить нове положення, за яким Конституційний Суд України повноважний давати за зверненням Президента України або не менш як сорока п'яти народних депутатів України висновки щодо відповідності Конституції України (конституційності) питань, які виносяться на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом редакція статті 151 Основного Закону України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.13. Законопроектом пропонується статтю 153 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 153. Порядок організації та діяльності Конституційного Суду України, статус суддів Суду, підстави і порядок звернення до Суду, процедура розгляду ним справ і виконання рішень Суду визначаються Конституцією України та законом».

На відміну від статті 153 Конституції України, пропонованою Законопроектом редакцією цієї статті передбачається, що порядок організації та діяльності Конституційного Суду України, процедура розгляду ним справ, статус суддів Конституційного Суду України, підстави і порядок звернення до Конституційного Суду України та процедура виконання рішень Конституційного Суду України визначаються Конституцією України, а також законом.

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом редакція статті 153 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.14. У Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України статтею 129¹ такого змісту:

«Стаття 129¹. Суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання.

Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд».

Пропонована норма передбачає встановлення загальних засад ухвалення, виконання та контролю за виконанням судового рішення. Конституційний Суд України зауважує, що частина перша статті 129¹ відтворює зміст частини п'ятої статті 124 Конституції України, згідно з якою судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Конституційний Суд України вважає, що зазначені зміни до Конституції України спрямовані на досягнення юридичної визначеності у питаннях виконання судово-

го рішення, що є невід'ємним елементом принципу верховенства права, та не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.15. Законопроектом пропонується доповнити Конституцію України статтею 130¹ такого змісту:

«Стаття 130¹. Для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до закону діє суддівське самоврядування».

Пропонована Законопроектом для доповнення Конституції України стаття 130¹ поєднує дві норми, за якими завданнями суддівського самоврядування є захист професійних інтересів суддів (частина шоста статті 127 Конституції України) та вирішення питань внутрішньої діяльності судів (частина друга статті 130 Конституції України), що не містяться у редакціях статей 127, 130 Конституції України, запропонованих Законопроектом.

Отже, стаття 130¹, якою у Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України, не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.16. Законопроектом пропонується доповнити Конституцію України статтею 131¹ такого змісту:

«Стаття 131¹. В Україні діє прокуратура, яка здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
- 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом.

Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України.

Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених законом».

Законопроектом пропонується встановити вичерпний перелік повноважень прокуратури, порядок призначення Генерального прокурора, строк його повноважень та порядок його дострокового звільнення з посади.

Згідно зі статтею 123 Конституції України організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначаються законом. Аналогічне за змістом положення містить стаття 131¹, якою у Законопроекті пропонується доповнити Основний Закон України.

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом для доповнення Конституції України стаття 131¹ не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.17. У Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України статтею 131² такого змісту:

«Стаття 131². Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Незалежність адвокатури гарантується.

Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом.

Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена».

Частина перша статті 131², якою у Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України, визначає метою діяльності адвокатури надання професійної правничої допомоги, а її частина друга передбачає, що незалежність адвокатури гарантується. У частині четвертій цієї статті вказано, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення, що узгоджується із пропонованою Законопроектом зміною до частини першої статті 59 Основного Закону України стосовно права кожного на професійну правничу допомогу.

Конституційний Суд України виходить з того, що адвокат має необхідний професійний рівень та можливість забезпечити реалізацію права особи на захист від кримінального обвинувачення та представництво її інтересів у суді. У той же час кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав серед адвокатів.

За частиною п'ятою статті 131², якою у Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України, законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Конституційний Суд України вважає, що встановлення на законодавчому рівні винятків щодо представництва в суді іншими, ніж адвокат, особами може бути обумовлене особливостями певної категорії справ, правовідносин чи статусу особи, права, свободи чи інтереси якої підлягають захисту. Відповідне правове регулювання щодо представництва такої особи в суді має сприяти ефективному захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб.

З огляду на це Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом для доповнення Конституції України стаття 131² не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.18. У Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України статтею 148¹ такого змісту:

«Стаття 148¹. Держава забезпечує фінансування та належні умови для діяльності Конституційного Суду України. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на діяльність Суду з урахуванням пропозицій його Голови.

Розмір винагороди судді Конституційного Суду України встановлюється законом про Конституційний Суд України».

Пропонована норма за змістом є аналогічною частині першій статті 130 Конституції України в редакції, пропонованій Законопроектом, якою регулюються питання фінансового забезпечення судів, що належать до системи судоустрою України, та встановлення розміру винагороди судді, і не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.19. У Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України статтею 149¹ такого змісту:

«Стаття 149¹. Повноваження судді Конституційного Суду України припиняються у разі:

- 1) закінчення строку його повноважень;
- 2) досягнення ним сімдесяти років;
- 3) припинення громадянства України або набуття ним громадянства іншої держави;

4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;

5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього за вчинення ним злочину;

6) смерті судді Конституційного Суду України.

Підставами для звільнення судді Конституційного Суду України з посади є:

- 1) неспроможність виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 2) порушення ним вимог щодо несумісності;
- 3) вчинення ним істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування своїми обов'язками, що є несумісним зі статусом судді Суду або виявило його невідповідність займаній посаді;

4) подання ним заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Рішення про звільнення з посади судді Конституційного Суду України Суд ухвалює щонайменше двома третинами від його конституційного складу».

Запропоновані Законопроектом підстави для звільнення судді Конституційного Суду України з посади та підстави для припинення його повноважень збігаються з підставами для звільнення з посад та підставами для припинення повноважень суддів судів, які належать до системи судоустрою України (стаття 126 Основного Закону України у пропонованій Законопроектом редакції).

Особливості конституційного регулювання в частині припинення повноважень судді Конституційного Суду України полягають у збереженні такої підстави для припинення його повноважень, як закінчення строку повноважень судді Конституційного Суду України (оскільки цей строк обмежений дев'ятьма роками), та у збільшенні граничного віку перебування на посаді судді Конституційного Суду України до 70 років.

У Законопроекті також передбачено надання Конституційному Суду України права самостійно приймати рішення про звільнення судді Конституційного Суду України з посади в порядку, визначеному законом. Пропонована норма спрямо-

вана на посилення гарантій незалежності суддів Конституційного Суду України від суб'єктів, повноважних призначати їх на посади.

Конституційний Суд України вважає, що вказані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.20. У Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України статтею 151¹ такого змісту:

«Стаття 151¹. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано».

Стаття 151¹, якою Законопроектом пропонується доповнити Конституцію України, передбачає можливість звернення особи до Конституційного Суду України з конституційною скаргою у разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано. Запровадження інституту конституційної скарги є удосконаленням механізму індивідуального доступу особи до конституційного судочинства.

Враховуючи викладене, Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом для доповнення Конституції України стаття 151¹ не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.21. У Законопроекті пропонується доповнити Конституцію України статтею 151² такого змісту:

«Стаття 151². Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені».

Пропонована Законопроектом норма рівною мірою поширює характеристики обов'язковості, остаточності та неоскаржуваності на рішення та висновки Конституційного Суду України, що узгоджується із принципом обов'язковості ухвалених Конституційним Судом України рішень і висновків, який визначається у статті 147 Основного Закону України у запропонованій Законопроектом редакції.

З огляду на вказане Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом для доповнення Конституції України стаття 151² не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.22. Відповідно до частини четвертої статті 29 Конституції України кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

У Законопроекті пропонується в частині четвертій статті 29 Конституції України слово «правовою» замінити словом «правничою».

На думку Конституційного Суду України, така зміна не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.23. У Законопроекті пропонуються такі зміни до статті 55 Конституції України: «а) після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

«Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом».

У зв'язку з цим частини четверту, п'яту вважати відповідно частинами п'ятою, шостою;

б) у частині п'ятій слово «правового» замінити словом «юридичного».

Наведені зміни узгоджуються із пропонованими Законопроектом доповненням статтею 151¹ Конституції України, якою передбачається наділення Конституційного Суду України повноваженням вирішувати питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України, та викладенням статті 153 Основного Закону України у редакції, згідно з якою підстави та порядок звернення до Конституційного Суду України визначаються Конституцією України та законом.

Таким чином, пропоновані Законопроектом зміни до статті 55 Конституції України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.24. Згідно з частиною першою статті 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу; у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно; кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

У Законопроекті пропонуються такі зміни до статті 59 Конституції України:

«а) у частині першій слово «правову» замінити словами «професійну правничу»;

б) частину другу виключити».

У частині другій статті 59 Конституції України визначено, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Конституційний Суд України бере до уваги, що Законопроектом передбачається доповнити Основний Закон України статтею 131², яка регулює питання представництва адвокатом особи в суді.

Таким чином, пропоновані Законопроектом зміни до статті 59 Конституції України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.25. У Законопроекті пропонуються такі зміни до частини першої статті 85 Конституції України:

«а) пункти 25 і 26 викласти в такій редакції:

«25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора;

26) призначення на посади третини складу Конституційного Суду України»;

б) пункт 27 виключити».

Відповідно до пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України;

висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

Законопроектом пропонується виключити із переліку повноважень Верховної Ради України повноваження висловлювати недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади. Це узгоджується зі змістом частини п'ятої статті 131¹, якою Законопроектом пропонується доповнити Конституцію України і за якою дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених законом.

Згідно з пунктом 26 частини першої статті 85 Основного Закону України до повноважень Верховної Ради України належить призначення на посади та звільнення з посад третини складу Конституційного Суду України. У Законопроекті пропонується виключити з переліку повноважень Верховної Ради України повноваження звільняти з посад третину складу Конституційного Суду України, що узгоджується із пропонованою Законопроектом статтею 149¹, яка наділяє Конституційний Суд України повноваженням звільняти з посад суддів Конституційного Суду України.

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить обрання суддів безстроково. Пропонована Законопроектом редакція частини першої статті 85 Конституції України не передбачає участі парламенту в процедурі призначення суддів судів, що входять до системи судоустрою України.

Конституційний Суд України вважає, що названі зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.26. Згідно з пунктом 14 частини першої статті 92 Основного Закону України виключно законами України визначаються судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури.

У Законопроекті пропонується пункт 14 частини першої статті 92 Конституції України викласти в такій редакції:

«14) судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури».

Законопроектом пропонується передбачити, зокрема, що виключно законами України визначається порядок виконання судових рішень. Це обумовлено іншими конституційними змінами, а саме доповненням Основного Закону України статтею 129¹, у частині другій якої вказано, що держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Пропонована Законопроектом редакція пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України передбачає заміну словосполучення «органів дізнання і слідства» словосполученням «органів досудового розслідування», а також заміну слова «основи» словом «засади» стосовно організації та діяльності адвокатури, що узгоджується з частиною третьою статті 131², якою Законопроектом пропонується доповнити Конституцію України.

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законом проектом редакція пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.27. Законом проектом пропонуються такі зміни до статті 106 Конституції України:

«а) у частині першій:

пункти 11 і 22 викласти в такій редакції:

«11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора»;

«22) призначає на посади третину складу Конституційного Суду України»;

пункт 23 виключити;

б) частину четверту викласти в такій редакції:

«Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21 цієї статті, скріплюють підписами Прем'єр-міністр України і міністр, відповідальний за акт та його виконання».

Відповідно до частини першої статті 106 Основного Закону України Президент України призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України (пункт 11), призначає на посади та звільняє з посад третину складу Конституційного Суду України (пункт 22).

Порівняльний аналіз пункту 11 частини першої статті 106 Конституції України та пропонованої Законом проектом його редакції щодо призначення на посаду та звільнення з посади Генерального прокурора свідчить про те, що зміни до цього пункту кореспондуються зі змінами, які Законом проектом пропонується внести до пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України.

Пропоновані Законом проектом зміни до пункту 22 частини першої статті 106 Основного Закону України стосовно виключення повноваження Президента України звільняти з посад третину складу Конституційного Суду України узгоджуються з пропонованою Законом проектом статтею 149¹, яка наділяє Конституційний Суд України повноваженням звільняти з посад суддів Конституційного Суду України.

Відповідно до пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України Президент України утворює суди у визначеному законом порядку.

Пропоноване Законом проектом виключення цієї норми обумовлене викладенням статті 125 Конституції України у новій редакції, за якою суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Згідно з частиною четвертою статті 106 Конституції України акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21, 23 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання.

Відповідно до пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України Президент України утворює суди у визначеному законом порядку. Законом проектом не передбачено такого повноваження Президента України, внаслідок чого відпадає необхідність у скріпленні відповідних актів глави держави підписами Прем'єр-міністра України та міністра, відповідального за акт та його виконання.

Пропоновані Законопроектом зміни до статті 106 Конституції України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.28. Згідно з пунктом 2 частини другої статті 108 Конституції України повноваження Президента України припиняються достроково у разі неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я.

У Законопроекті пропонується у пункті 2 частини другої статті 108 Конституції України слово «неможливості» замінити словом «неспроможності».

Конституційний Суд України вважає, що пропонована Законопроектом зміна до пункту 2 частини другої статті 108 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.29. У статті 110 Конституції України закріплено, що неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я має бути встановлена на засіданні Верховної Ради України і підтверджена рішенням, прийнятим більшістю від її конституційного складу на підставі письмового подання Верховного Суду України — за зверненням Верховної Ради України, і медичного висновку.

У Законопроекті пропонується у статті 110 Конституції України слово «неможливість» замінити словом «неспроможність», а слова «Верховного Суду України» — словами «Верховного Суду».

Пропоновані Законопроектом зміни до статті 110 Конституції України є аналогічними тим, що вносяться до її пункту 2 частини другої статті 108 (щодо слова «неспроможність»), та тим, які стосуються зміни назви Верховного Суду України (зокрема, у новій редакції статті 125 Конституції України щодо виключення із назви слова «України»).

Пропоновані Законопроектом зміни до статті 110 Основного Закону України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.30. Відповідно до частини шостої статті 111 Конституції України рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.

У Законопроекті пропонується у частині шостій статті 111 Конституції України слова «Верховного Суду України» замінити словами «Верховного Суду».

Пропонована Законопроектом зміна передбачає виключення слова «України» з назви найвищого суду в системі судустрою України — Верховного Суду України, що узгоджується з частиною третьою статті 125 Конституції України у редакції, пропонованій Законопроектом.

Така зміна не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.31. Законопроектом пропонується розділ VII «Прокуратура» Конституції України виключити.

Конституційний Суд України виходить із того, що положення розділу VII «Прокуратура» Конституції України охоплюються змістом статті 131¹, якою Законопроектом запропоновано доповнити розділ VIII «Правосуддя» Основного Закону України.

3.32. У Законопроекті пропонується частину шосту статті 136 Конституції України викласти в такій редакції:

«Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами України».

За частиною шостою статті 136 Основного Закону України правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами, що належать до єдиної системи судів України.

Пропонована Законопроектом редакція частини шостої статті 136 Конституції України узгоджується зі статтями 124, 125 Основного Закону України у редакції, запропонованій Законопроектом.

З огляду на викладене пропоновані Законопроектом зміни до статті 136 Конституції України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.33. У Законопроекті пропонуються такі зміни до статті 150 Конституції України:

«а) у частині першій:

абзац шостий пункту 1 виключити;

у пункті 2 слова «та законів України» виключити;

доповнити пунктом 3 такого змісту:

«3) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України»;

б) частину другу викласти в такій редакції:

«Питання, передбачені пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, розглядаються за конституційними поданнями: Президента України; щонайменше сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим».

Пропоновані Законопроектом зміни до статті 150 Конституції України, яка визначає повноваження Конституційного Суду України, передбачають виключення офіційного тлумачення законів України з повноважень Конституційного Суду України, що узгоджується зі змінами, які Законопроектом пропонується внести до частини першої статті 147 Конституції України.

Законопроектом пропонується також доповнити частину першу статті 150 Основного Закону України пунктом 3 щодо здійснення Конституційним Судом України інших повноважень, передбачених Конституцією України. Такі повноваження Конституційного Суду України закріплено в статтях 151, 159 Конституції України.

Положення частини другої статті 150 Конституції України у пропонованій Законопроектом редакції відтворюють наведений в абзаці шостому пункту 1 частини першої статті 150 Конституції України перелік суб'єктів права на конституційне подання з питань конституційності актів, визначених у пункті 1 частини першої цієї статті, та офіційного тлумачення Конституції України.

Пропоновані Законопроектом зміни до статті 150 Основного Закону України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.34. У Законопроекті пропонуються такі зміни до статті 152 Конституції України:

«а) у частині першій слово «правові» виключити;

б) частину другу викласти в такій редакції:

«Закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення».

Відповідно до статті 152 Конституції України закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності (частина перша); закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність (частина друга).

Законопроектом пропонується надати Конституційному Суду України право у своєму рішенні встановлювати особливості втрати чинності законами, іншими актами або їх окремими положеннями.

Крім того, у пропонованій Законопроектом редакції положень частин першої, другої статті 152 Конституції України замість поняття «правові акти», що міститься у частинах першій, другій цієї статті, передбачається застосувати поняття «акти».

Таким чином, пропоновані Законопроектом зміни до статті 152 Конституції України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.35. Законопроектом пропонується у розділі XV «Перехідні положення» Конституції України:

«а) пункт 9 викласти в такій редакції:

«9. Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, — до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій»;

б) доповнити пунктом 16¹ такого змісту:

«16¹. З дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»:

1) до утворення Вищої ради правосуддя її повноваження здійснює Вища рада юстиції. Вища рада правосуддя утворюється шляхом реорганізації Вищої ради юстиції. До обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя цей орган діє у складі членів Вищої ради юстиції протягом строку їх повноважень, але які не

можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року. Обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя здійснюється не пізніше 30 квітня 2019 року;

2) повноваження суддів, призначених на посаду строком на п'ять років, припиняються із закінченням строку, на який їх було призначено. Такі судді можуть бути призначені на посаду судді в порядку, визначеному законом;

3) судді, які обрані суддями безстроково, продовжують здійснювати свої повноваження до звільнення або до припинення їх повноважень з підстав, визначених Конституцією України;

4) відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або добросовісності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади. Порядок та вичерпні підстави оскарження рішення про звільнення судді за результатами оцінювання встановлюються законом;

5) у випадках реорганізації чи ліквідації окремих судів, утворених до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», судді таких судів мають право подати заяву про відставку або заяву про участь у конкурсі на іншу посаду судді в порядку, визначеному законом. Особливості переведення судді на посаду в іншому суді можуть бути визначені законом;

6) до впровадження нового адміністративно-територіального устрою України відповідно до змін до Конституції України щодо децентралізації влади, але не довше ніж до 31 грудня 2017 року, утворення, реорганізацію та ліквідацію судів здійснює Президент України на підставі та у порядку, що визначені законом;

7) упродовж двох років переведення судді з одного суду до іншого здійснює Президент України на підставі відповідного подання Вищої ради правосуддя;

8) судді Конституційного Суду України, призначені до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», продовжують здійснювати свої повноваження до припинення повноважень або звільнення в порядку, передбаченому статтею 149¹ Конституції України, без права призначення повторно. Повноваження судді Конституційного Суду України, який на день набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» досяг шістдесяти п'яти років, але рішення щодо звільнення такого судді з посади не ухвалено, припиняються;

9) представництво відповідно до закону прокуратурою громадян в судах у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, — до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню;

10) Генеральний прокурор України, призначений на посаду до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснює повноваження Генерального прокурора до звільнення в уста-

новленому порядку, але не довше строку, на який його було призначено, та не може обіймати посаду два строки поспіль;

11) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції — з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції — з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, — до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

У Законопроекті пропонуються зміни до розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, який є її невід'ємною складовою та призначений насамперед забезпечити правонаступництво в організації та діяльності державних інститутів. Нормами цього розділу пропонується визначити, зокрема, строки здійснення повноважень посадовими особами, обраними чи призначеними до набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», строки формування державних органів та особливості обрання чи призначення посадових осіб, а також передбачити здійснення відповідними посадовими особами або державними органами тих чи інших дій, необхідних для переходу держави до нового конституційного регулювання.

Конституційний Суд України вважає, що зміни, запропоновані Законопроектом до розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.36. Законопроект містить розділ II «Прикінцеві та перехідні положення», згідно з яким:

«1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня, наступного за днем його опублікування, крім частини шостої статті 124 Конституції України в редакції цього Закону, яка набирає чинності через три роки з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. З дня набрання чинності цим Законом:

призначення, припинення повноважень та звільнення суддів здійснюється відповідно до Конституції України з урахуванням внесених цим Законом змін;

члени Вищої ради юстиції, призначені до набрання чинності цим Законом, здійснюють повноваження членів Вищої ради правосуддя протягом строку їх повноважень, але які не можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року;

Міністр юстиції України та Генеральний прокурор України припиняють свої повноваження як члени Вищої ради юстиції.

3. З'їзд суддів України обирає трьох членів Вищої ради правосуддя не пізніше трьох місяців після набрання чинності відповідним законом, що регулює діяльність Вищої ради правосуддя.

4. Верховна Рада України протягом 30 днів з дня набрання чинності цим Законом передає подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та відпо-

відні документи про обрання суддів безстроково, які не були розглянуті Верховною Радою України, до Вищої ради правосуддя для розгляду питання про призначення судді на посаду.

Матеріали та подання Вищої ради юстиції про призначення суддів строком на п'ять років, не розглянуті до дня набрання чинності цим Законом, повертаються до Вищої ради правосуддя для вирішення питання про призначення суддів на посади відповідно до Конституції України з урахуванням внесених цим Законом змін».

Положення пунктів 1–4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Законопроекту є невід'ємною частиною Законопроекту, оскільки передбачають встановлення порядку набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» і визначення заходів, спрямованих на реалізацію змін до Конституції України.

Конституційний Суд України вважає, що положення розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Законопроекту не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина, отже, не суперечать вимогам частини першої статті 157 Конституції України.

3.37. Відповідно до частини першої статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена, якщо зміни спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституційний Суд України вважає, що зміни, запропоновані у Законопроекті, не спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 153, 157, 158, 159 Конституції України, статтями 51, 57, 63, 66, 67, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

д і й ш о в в и с н о в к у :

1. Визнати таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524), яким пропонується:

«І. Внести до Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141) такі зміни:

1) статті 124–129, 130, 131, 147–148, 149, 151, 153 викласти в такій редакції:

«Стаття 124. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Стаття 125. Судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом.

Суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України.

Відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди.

З метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Стаття 126. Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Суддя обіймає посаду безстроково.

Підставами для звільнення судді є:

- 1) неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я;
- 2) порушення суддею вимог щодо несумісності;
- 3) вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді;
- 4) подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;
- 5) незгода на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду;
- 6) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.
Повноваження судді припиняються у разі:
 - 1) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
 - 2) припинення громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави;
 - 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
 - 4) смерті судді;
 - 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину.

Держава забезпечує особисту безпеку судді та членів його сім'ї.

Стаття 127. Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.

Суддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді.

Для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності.

Стаття 128. Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом.

Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Голову Верховного Суду обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Пленум Верховного Суду в порядку, встановленому законом.

Стаття 129. Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Основними засадами судочинства є:

- 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) забезпечення доведеності вини;
- 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором;
- 5) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 7) розумні строки розгляду справи судом;
- 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках — на касаційне оскарження судового рішення;
- 9) обов'язковість судового рішення.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності»;

«Стаття 130. Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя.

Розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій»;

«Стаття 131. В Україні діє Вища рада правосуддя, яка:

- 1) вносить подання про призначення судді на посаду;
- 2) ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності;
- 3) розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора;
- 4) ухвалює рішення про звільнення судді з посади;
- 5) надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою;
- 6) ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;
- 7) вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів;
- 8) ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого;
- 9) здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією та законами України.

Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятьох — обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох — призначає Президент України, двох — обирає Верховна Рада України, двох — обирає з'їзд адвокатів України, двох — обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох — обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ.

Порядок обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя визначається законом.

Голова Верховного Суду входить до складу Вищої ради правосуддя за посадою.

Строк повноважень обраних (призначених) членів Вищої ради правосуддя становить чотири роки. Одна й та ж особа не може обіймати посаду члена Вищої ради правосуддя два строки поспіль.

Член Вищої ради правосуддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади (крім посади Голови Верховного Суду), виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Член Вищої ради правосуддя має належати до правничої професії та відповідати критерію політичної нейтральності.

Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги до члена Вищої ради правосуддя.

Вища рада правосуддя набуває повноважень за умови обрання (призначення) щонайменше п'ятнадцяти її членів, серед яких більшість становлять судді.

Відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів»;

«Стаття 147. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених цією Конституцією випад-

ках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до цієї Конституції.

Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

Стаття 148. До складу Конституційного Суду України входять вісімнадцять суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України здійснюється на конкурсних засадах у визначеному законом порядку.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості та є юристом із визнаним рівнем компетентності.

Суддя Конституційного Суду України не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним повторно.

Суддя Конституційного Суду України набуває повноважень з дня складення ним присяги на спеціальному пленарному засіданні Суду.

Конституційний Суд України на спеціальному пленарному засіданні Суду обирає зі свого складу Голову шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк»;

«Стаття 149. Незалежність і недоторканність судді Конституційного Суду України гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю Конституційного Суду України у будь-який спосіб забороняється.

Без згоди Конституційного Суду України суддю Конституційного Суду України не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю Конституційного Суду України не може бути притягнуто до відповідальності за голосування у зв'язку з ухваленням Судом рішень та надання ним висновків, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Держава забезпечує особисту безпеку судді Конституційного Суду України та членів його сім'ї»;

«Стаття 151. Конституційний Суд України за зверненням Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України надає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнарод-

них договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

Конституційний Суд України за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України надає висновки про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України надає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту»;

«Стаття 153. Порядок організації та діяльності Конституційного Суду України, статус суддів Суду, підстави і порядок звернення до Суду, процедура розгляду ним справ і виконання рішень Суду визначаються Конституцією України та законом»;

2) доповнити статтями 129¹, 130¹, 131¹–131², 148¹, 149¹, 151¹–151² такого змісту:

«Стаття 129¹. Суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання.

Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд»;

«Стаття 130¹. Для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до закону діє суддівське самоврядування»;

«Стаття 131¹. В Україні діє прокуратура, яка здійснює:

1) підтримання публічного обвинувачення в суді;

2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;

3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом.

Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України.

Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених законом.

Стаття 131². Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Незалежність адвокатури гарантується.

Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом.

Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена»;

«Стаття 148¹. Держава забезпечує фінансування та належні умови для діяльності Конституційного Суду України. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на діяльність Суду з урахуванням пропозицій його Голови.

Розмір винагороди судді Конституційного Суду України встановлюється законом про Конституційний Суд України»;

«Стаття 149¹. Повноваження судді Конституційного Суду України припиняються у разі:

- 1) закінчення строку його повноважень;
- 2) досягнення ним сімдесяти років;
- 3) припинення громадянства України або набуття ним громадянства іншої держави;

4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;

5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього за вчинення ним злочину;

6) смерті судді Конституційного Суду України.

Підставами для звільнення судді Конституційного Суду України з посади є:

- 1) неспроможність виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 2) порушення ним вимог щодо несумісності;
- 3) вчинення ним істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування своїми обов'язками, що є несумісним зі статусом судді Суду або виявило його невідповідність займаній посаді;

4) подання ним заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Рішення про звільнення з посади судді Конституційного Суду України Суд ухвалює щонайменше двома третинами від його конституційного складу»;

«Стаття 151¹. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Стаття 151². Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені»;

3) у частині четвертій статті 29 слово «правовою» замінити словом «правничою»;

4) у статті 55:

а) після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

«Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом».

У зв'язку з цим частини четверту, п'яту вважати відповідно частинами п'ятою, шостою;

б) у частині п'ятій слово «правового» замінити словом «юридичного»;

5) у статті 59:

а) у частині першій слово «правову» замінити словами «професійну правничу»;

б) частину другу виключити;

6) у частині першій статті 85:

а) пункти 25 і 26 викласти в такій редакції:

«25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора;

26) призначення на посади третини складу Конституційного Суду України»;

б) пункт 27 виключити;

7) пункт 14 частини першої статті 92 викласти в такій редакції:

«14) судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури»;

8) у статті 106:

а) у частині першій:

пункти 11 і 22 викласти в такій редакції:

«11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора»;

«22) призначає на посади третину складу Конституційного Суду України»;

пункт 23 виключити;

б) частину четверту викласти в такій редакції:

«Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21 цієї статті, скріплюють підписами Прем'єр-міністр України і міністр, відповідальний за акт та його виконання»;

9) у пункті 2 частини другої статті 108 слово «неможливості» замінити словом «неспроможності»;

10) у статті 110 слово «Неможливість» замінити словом «Неспроможність», а слова «Верховного Суду України» — словами «Верховного Суду»;

11) у частині шостій статті 111 слова «Верховного Суду України» замінити словами «Верховного Суду»;

12) розділ VII «Прокуратура» виключити;

13) частину шосту статті 136 викласти в такій редакції:

«Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами України»;

14) у статті 150:

а) у частині першій:

абзац шостий пункту 1 виключити;

у пункті 2 слова «та законів України» виключити;

доповнити пунктом 3 такого змісту:

«3) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України»;

б) частину другу викласти в такій редакції:

«Питання, передбачені пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, розглядаються за конституційними поданнями: Президента України; щонайменше сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим»;

15) у статті 152:

а) у частині першій слово «правові» виключити;

б) частину другу викласти в такій редакції:

«Закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення»;

16) у розділі XV «Перехідні положення»:

а) пункт 9 викласти в такій редакції:

«9. Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, — до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій»;

б) доповнити пунктом 16¹ такого змісту:

«16¹. З дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»:

1) до утворення Вищої ради правосуддя її повноваження здійснює Вища рада юстиції. Вища рада правосуддя утворюється шляхом реорганізації Вищої ради юстиції. До обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя цей орган діє у

складі членів Вищої ради юстиції протягом строку їх повноважень, але які не можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року. Обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя здійснюється не пізніше 30 квітня 2019 року;

2) повноваження суддів, призначених на посаду строком на п'ять років, припиняються із закінченням строку, на який їх було призначено. Такі судді можуть бути призначені на посаду судді в порядку, визначеному законом;

3) судді, які обрані суддями безстроково, продовжують здійснювати свої повноваження до звільнення або до припинення їх повноважень з підстав, визначених Конституцією України;

4) відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади. Порядок та вичерпні підстави оскарження рішення про звільнення судді за результатами оцінювання встановлюються законом;

5) у випадках реорганізації чи ліквідації окремих судів, утворених до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», судді таких судів мають право подати заяву про відставку або заяву про участь у конкурсі на іншу посаду судді в порядку, визначеному законом. Особливості переведення судді на посаду в іншому суді можуть бути визначені законом;

6) до впровадження нового адміністративно-територіального устрою України відповідно до змін до Конституції України щодо децентралізації влади, але не довше ніж до 31 грудня 2017 року, утворення, реорганізацію та ліквідацію судів здійснює Президент України на підставі та у порядку, що визначені законом;

7) упродовж двох років переведення судді з одного суду до іншого здійснює Президент України на підставі відповідного подання Вищої ради правосуддя;

8) судді Конституційного Суду України, призначені до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», продовжують здійснювати свої повноваження до припинення повноважень або звільнення в порядку, передбаченому статтею 149¹ Конституції України, без права призначення повторно. Повноваження судді Конституційного Суду України, який на день набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» досяг шістдесяти п'яти років, але рішення щодо звільнення такого судді з посади не ухвалено, припиняються;

9) представництво відповідно до закону прокуратурою громадян в судах у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, — до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню;

10) Генеральний прокурор України, призначений на посаду до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснює повноваження Генерального прокурора до звільнення в установленому порядку, але не довше строку, на який його було призначено, та не може обіймати посаду два строки поспіль;

11) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції — з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції — з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, — до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню».

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня, наступного за днем його опублікування, крім частини шостої статті 124 Конституції України в редакції цього Закону, яка набирає чинності через три роки з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. З дня набрання чинності цим Законом:

призначення, припинення повноважень та звільнення суддів здійснюється відповідно до Конституції України з урахуванням внесених цим Законом змін;

члени Вищої ради юстиції, призначені до набрання чинності цим Законом, здійснюють повноваження членів Вищої ради правосуддя протягом строку їх повноважень, але які не можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року;

Міністр юстиції України та Генеральний прокурор України припиняють свої повноваження як члени Вищої ради юстиції.

3. З'їзд суддів України обирає трьох членів Вищої ради правосуддя не пізніше трьох місяців після набрання чинності відповідним законом, що регулює діяльність Вищої ради правосуддя.

4. Верховна Рада України протягом 30 днів з дня набрання чинності цим Законом передає подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та відповідні документи про обрання суддів безстроково, які не були розглянуті Верховною Радою України, до Вищої ради правосуддя для розгляду питання про призначення судді на посаду.

Матеріали та подання Вищої ради юстиції про призначення суддів строком на п'ять років, не розглянуті до дня набрання чинності цим Законом, повертаються до Вищої ради правосуддя для вирішення питання про призначення суддів на посади відповідно до Конституції України з урахуванням внесених цим Законом змін».

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) вимогам статей 157 і 158 Конституції України є обов'язковим до виконання, остаточним і не може бути оскаржений.

Висновок Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

• *Summary to the Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 1-v/2016 dated January 20, 2016 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution*

Pursuant to the Resolution «On including the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) to the agenda of the third session of the Verkhovna Rada of Ukraine of the eighth convocation and its submitting to the Constitutional Court of Ukraine» dated December 22, 2015 № 895-VIII, the Verkhovna Rada of Ukraine seized the Constitutional Court of Ukraine with an appeal to provide an opinion regarding the conformity of the draft law on introducing amendments to the Constitution (on justice) registration no.3524 (hereinafter referred to as «the Draft law») to the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution.

Pursuant to Article 85.1.1 of the Fundamental Law, the authority of the Verkhovna Rada of Ukraine includes introducing amendments to the Constitution of Ukraine within the limits and by the procedure envisaged by Chapter XIII of this Constitution.

Under Article 159 of the Fundamental Law, the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine is considered by the Verkhovna Rada of Ukraine upon the availability of an opinion of the Constitutional Court of Ukraine on the conformity of the draft law with the requirements of Articles 157 and 158 of this Constitution.

Under Article 158 of the Fundamental Law, the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine, considered by the Verkhovna Rada of Ukraine and not adopted, may be submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine no sooner than one year from the day of the adoption of the decision on this draft law (Article 158.1); within the term of its authority, the Verkhovna Rada of Ukraine shall not amend twice the same provisions of the Constitution (Article 158.2).

The Verkhovna Rada of the eighth convocation has not considered the Draft law during the year and has not amended the indicated provisions of the Constitution during its term of office.

Thus, the Draft law conforms to the requirements of Article 158 of the Constitution.

Under Article 157.2 of the Fundamental Law, the Constitution shall not be amended in conditions of martial law or a state of emergency.

The Constitutional Court of Ukraine notes that at the moment of providing this opinion, the decision on the introduction of martial law or state of emergency in Ukraine

or in its particular areas according to the procedure defined by the Constitution has not been taken, therefore there are no legal grounds that make it impossible to amend the Constitution. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the draft law conforms to the requirements of Article 157.2 of the Constitution.

According to Article 157.1 of the Fundamental Law, the Constitution can not be amended if the amendments envisage the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms, or if they are oriented toward the liquidation of the independence or violation of the territorial indivisibility of Ukraine. While examining whether the Draft law contains provisions that foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms, the Constitutional Court of Ukraine assesses each of its provisions.

The proposed wording of Article 124.3 of the Constitution suggested in the Draft law stipulates that the jurisdiction of the courts shall cover any legal dispute and any criminal charge and also other cases in matters prescribed by the law. The Constitutional Court assumes that the jurisdiction of categories of cases to the courts, specified in the wording proposed by the Draft law of the first sentence of Article 124.3 of the Fundamental Law, corresponds to the other norms on judicial protection of human and citizens' rights and freedoms, in particular to Articles 55.1, 55.2, 62.1 of the Constitution. The definition, provided in the draft law, in the law of other cases of jurisdiction of cases to courts is aimed at improving the efficiency of the implementation and protection of human and citizens' rights and freedoms.

The wording of Article 124.4 of the Constitution proposed in the Draft law, provides for that mandatory pre-trial dispute resolution procedures may be provided for in the law. Analysing the proposed wording of this article in the Draft law, the Constitutional Court of Ukraine proceeds from the fact that the consolidation of the provision on possible definition in the law of mandatory pre-trial dispute resolution procedure in the Constitution is an additional legal remedy for an individual which does not eliminate the possibility of further appeal to the court.

The Draft law proposes to provide in Article 124 of the Constitution that the people shall directly participate in the administration of justice through jurors. The Constitutional Court of Ukraine assumes the proposed wording of Article 124 of the Constitution contained in the Draft law without the phrase «people's assessors and» to be substantiated given the fact that the wording of this article proposed in the Draft law retains the institute of the jury as a form of direct participation of the people in the administration of justice.

Article 124.6 of the Constitution proposed by the Draft law provides for the possibility to recognise the jurisdiction of the International Criminal Court as provided for by the Rome Statute of the International Criminal Court. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the proposed amendment allows the recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court on the conditions stipulated by the Statute.

The proposed wording of Article 124 of the Fundamental Law does not provide for the provisions, according to which the judicial proceedings are exercised by the Constitutional Court of Ukraine and courts of general jurisdiction. These provisions are contained in Article 124.3 of the Constitution. The Constitutional Court of Ukraine notes, that the draft law proposes to put the norms, that define the principles of the activity of the courts of general jurisdiction and the Constitutional Court, in the articles

that are contained in different chapters of the Constitution — Chapter VIII «Justice» and Chapter XII «Constitutional Court of Ukraine» respectively.

The proposed wording of Article 124 of the Fundamental Law does not also provide for the provisions enshrined in Article 124.5 of the Constitution, according to which judicial decisions are adopted by the courts in the name of Ukraine and are mandatory for execution throughout the entire territory of Ukraine. The Constitutional Court of Ukraine notes that the proposed wording of Article 124 of the Constitution, which does not contain Article 124.5, is accounted for the proposed supplement of the Fundamental Law by Article 129¹, which contains similar provisions. Given the above, the Constitutional Court of Ukraine finds that the proposed wording of Article 124 of the Fundamental Law does not provide for the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

Under Article 125.1 of the Constitution the system of courts of general jurisdiction is formed in accordance with the territorial principle and the principle of specialisation. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the proposed word «Judiciary» used instead of the phrase «courts of general jurisdiction» does not affect the content and scope of the human and citizens' rights and freedoms, and the proposed specification, that the judicial system in Ukraine is determined by law, is consistent with Article 92.1.14 of the Constitution.

The proposed wording of Article 125.2 of the Constitution provides for the introduction of a new procedure of establishment, reorganisation and elimination of courts, according to which the court shall be established, reorganised and dissolved by the law, the draft of which is submitted by the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine after consultation with the High Council of Justice. The Constitutional Court of Ukraine notes that in the proposed wording of Article 125.2 of the Constitution the role of the President in the establishment, reorganisation and elimination of the courts implies his implementation of the right to legislative initiative by introducing to the Verkhovna Rada of an appropriate draft law after consultation with the High Council of Justice.

According to Article 125.2 of the Constitution the Supreme Court is highest judicial body in the system of courts of general jurisdiction. The draft law provided for that Supreme Court shall be the highest court in the system of judiciary. In addition, the draft law proposes to use the word «court» instead of the words «judicial body» in Article 125 of the Constitution, the words «the system of judiciary in Ukraine» instead of the words «the system of courts of general jurisdiction» and the title «Supreme Court of Ukraine» to apply without the word «Ukraine».

According to Article 125.3 of the Constitution the respective high courts shall be the highest judicial bodies of specialised courts. The Draft law proposes to provide that the higher specialised courts may function in accordance with the law. The proposed wording of Article 125.3 provides for the possibility of establishment of the higher specialised courts in accordance with the law that will provide an opportunity for the legislator, by setting the system of judiciary, to independently determine the necessity or expediency of establishment of the higher specialised courts as separate courts in the system of judiciary.

The proposed wording of Article 125 of the Constitution provides for the norm according to which the administrative courts shall function in order to protect the rights,

freedoms and interests of a person in public legal relations. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the specified provision is provided for as a legal guarantee of the protection of the rights, freedoms and interests of a person from violations on the part of public authorities, their officials and officers.

According to Article 125.4 of the Constitution the courts of appeal and local courts operate in accordance with the law. The proposed wording of Article 125.4 does not contain the specified provision which is accounted by a new wording of other constitutional provisions under which it is the competence of the Verkhovna Rada to determine which courts operate in the judicial system (Articles 92.1.14, 125.1, 125.2, 125.4 and 129.2.8 of the Constitution in the proposed wording). In view of the above, the Constitutional Court of Ukraine assumes that the proposed wording of Article 125 of the Fundamental Law does not provide for the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

According to Article 126.3 of the Constitution a judge shall not be detained or arrested without the consent of the Verkhovna Rada of Ukraine, until a guilty verdict is rendered by a court. The proposed wording provides for the competence of the High Council of Justice to give consent on detention of a judge or keeping in custody or arrested until a guilty verdict is rendered by a court, except for detention of a judge detained in flagrante delicto or immediately after it. The amendments to Article 126.3 of the Constitution were the subject matter of proceedings of the Constitutional Court of Ukraine. Analysing the compliance of the draft law on amendments to the Constitution regarding the immunity of People's Deputies of Ukraine and judges with Articles 157 and 158 of the Constitution, the Constitutional Court of Ukraine stated that the consent to the temporary restriction of freedom and the right to free movement of judges does not provide for the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The Draft law proposes to consolidate in the Fundamental Law the provision which makes it impossible to bring a judge to liability for decisions rendered by him or her, except the cases of committing a crime or a disciplinary offence. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the proposed wording of Article 126 of the Constitution enshrines impossibility of bringing a judge to liability for decisions rendered by him or her does not provide for the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The Draft law proposes to consolidate in the Fundamental Law the perpetuity of a person in the office of a judge. The term of office of a judge of the Constitutional Court of Ukraine is a subject of regulation of the proposed wording of Article 148.6 of the Fundamental Law.

The Draft law proposes to consolidate in the Constitution an exhaustive list of grounds for dismissal of a judge from the office and for the termination of his or her powers. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the proposed grounds for dismissal of judges from the office are consistent with items 50, 52 of the annex to the Recommendation, according to which the appointment to the office on a permanent basis should be suspended only in cases of significant violations of disciplinary or criminal provisions established by law, or if the judge can no longer carry out his / her duties; early resignation of a judge should be possible only at the request of the judge or in connection with state of health; a judge can not get a new appointment or be transferred to another judicial office without his / her consent, except cases when the

disciplinary sanctions are applied against him or her or reformation of the organisation of the system of judiciary is implemented. In view of the above, the Constitutional Court of Ukraine finds that the proposed wording of Article 126 of the Constitution does not provide for the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

Article 127.1 of the Constitution establishes that justice is administered by professional judges and, in cases determined by law, people's assessors and jurors. The proposed wording of Article 127.1 provides for that justice shall be administered by jurors as prescribed by law. The proposed wording of Article 127.1 is consistent with the proposed wording of Article 124.5 of the Fundamental Law, which provides for that people shall directly participate in the administration of justice through jurors.

The proposed amendments to Articles 127.2–127.4 of the Constitution concern the requirements for judges.

The Draft law provides for the increase in the age limit for candidates to the office of a judge to thirty years and setting the upper age limit when a person can be appointed to the office of a judge — sixty-five years.

The Draft law proposes the amendments concerning the requirements to work experience necessary for the appointment of a person to the office of a judge, provides for the abolition of the requirement of residence in Ukraine for no less than ten years, which prevented the appointment of citizens of Ukraine, who had worked outside Ukraine for a long time and establishing such requirements as competence and virtue. The Draft law wording of Articles 127.3, 127.4 of the Constitution provides for the possibility to establish additional/other requirements for appointment to the office of a judge.

Article 127 of the Constitution in the proposed wording does not contain Articles 127.5, 127.6 of the Constitution, which stipulate that the additional requirements for certain categories of judges in terms of experience, age and their professional level shall be prescribed by law; Protection of judges' professional interests shall be exercised according to the procedure prescribed by law. Absence of these provisions is stipulated by the proposed amendments to other constitutional provisions concerning the requirements for a person who may be appointed to the office of a judge (Articles 127.3, 127.4 of the Constitution in the wording proposed by the draft law) and supplement of the Constitution by Article 130¹ that provides the protection of professional interests of judges. According to the Constitutional Court, the proposed wording of Article 127 of the Constitution does not provide for the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

According to Article 85.1.27 of the Constitution the competence of the Verkhovna Rada of Ukraine shall include the election of judges for unlimited term. The proposed wording provides that the subject authorised to appoint judges is the President who may realise his powers exclusively upon the submission of the High Council of Justice and in the manner prescribed by law. The Venice Commission also mentioned the necessity to exclude the Verkhovna Rada from the process of election of judges and the admissibility of participation of the Head of State in this process.

The proposed wording of Article 128 of the Fundamental Law contains provisions on establishing a competitive selection process that precedes the appointment of judges. The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 128 of the

Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

According to Article 129.1 of the Constitution judges shall be independent and are subject only to the law while administering justice. The proposed amendments consolidate the principle according to which while administering justice, a judge shall be independent and governed by the rule of law. The Constitutional Court assumes that these amendments correspond to Article 8.1 of the Fundamental Law, according to which in Ukraine the principle of the rule of law is recognised and effective, and promote strengthening Ukraine as a legal state in which the judiciary should be implemented on the basis of justice and real protection of human rights and freedoms.

The proposed amendments to Article 129 of the Constitution do not provide the legality in the list of basic principles of justice defined in Article 129.3 of the Constitution that conforms to the amendments to Article 129.1. Supplement of this list with the principle «reasonable terms for examination of the case by the court» is aimed at ensuring the guarantee of the protection by the court of the violated rights of the individual in the optimal terms and corresponds to the requirements of Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950.

The proposed wording of Article 129.2.8 of the Constitution enshrines the guarantees of the right to appeal examination of a case and envisages that cases of challenge in cassation of court decisions are prescribed by law. The Constitutional Court proceeds from the fact that a person must be guaranteed the right for review of a case by a court of appeal. After the appeal hearing of the case the parties thereto may be granted a right to appeal against court decisions of the first and appellate instances to the court of cassation instance in cases determined by law that will facilitate the implementation of the principle of the rule of law.

The Draft law also provides the introduction of other, mostly editorial amendments to Article 129 of the Constitution that do not affect the content and scope of human and citizen's rights and freedoms. Thus, the Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 129 of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Amendments proposed by the Draft law to Article 130.1 of the Constitution provide that while determining the State budget expenditures for the maintenance of courts the proposals of the High Council of Justice shall be taken into account. The proposed wording of Article 130 of the Fundamental Law also contains a provision by which the remuneration of judges shall be defined by the law on judiciary. In addition, the proposed amendments to Article 130 of the Constitution do not provide for Article 130.2 of the Constitution, according to which judicial self-government shall operate to regulate internal organisational activity of courts which is stipulated by the supplement of the Constitution with Article 130¹, which covers by its content Article 130.2. In this view the proposed wording of Article 130 of the Fundamental Law does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The wording of Article 131 of the Constitution proposes to introduce the functioning of the High Council of Justice, determines its powers, composition, entities authorised to elect (appoint) members of the High Council of Justice, the term of office of the elected (appointed) members of the High Council of Justice, the conditions of competence of this body and fundamental requirements for the members of the High

Council of Justice, it also provides the establishment in the system of justice of the bodies and institutions the activities of which should be aimed at the implementation by the High Council of Justice of its constitutional authorities and ensuring proper functioning of courts. The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 131 of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Article 147 of the Fundamental Law in the wording proposed by the draft law defines the main powers of the Constitutional Court and the principles on which its activity is based. The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 147 of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The proposed wording of Article 148 of the Constitution provides the introduction of selection of candidates for the office of judge of the Constitutional Court on a competitive basis under the procedure prescribed by the law, change of the qualification requirements in terms of experience, and supplements a list of requirements to the candidate for the office of judge of the Constitutional Court with a requirement of high moral qualities and a status of a lawyer with the recognised level of competence. The proposed wording of Article 148 of the Constitution of Ukraine defines that a judge of the Constitutional Court of Ukraine shall step in his or her office as of the date of taking the oath at the special plenary sitting of the Court. The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 148 of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The proposed wording of Article 149 of the Constitution specified guarantees of inviolability and independence of judges of the Constitutional Court. The provisions related to dismissal from office / termination of powers of judges of the Constitutional Court and the requirements of incompatibility are set out in Article 148.5 of the Fundamental Law in the proposed wording, and in Article 149¹, which is proposed to add to the Constitution. In addition, the draft law proposes to consolidate in the Constitution the provision, according to which a judge of the Constitutional Court of Ukraine shall not be legally liable for voting on decisions or opinions of the Constitutional Court, except the cases of committing a crime or a disciplinary offence. Consequently, there are no evidences that the proposed wording of Article 149 of the Constitution provides the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The amendments to Article 151.1 of the Fundamental Law of Ukraine proposed by the draft law provide that the Constitutional Court of Ukraine shall provide opinions on compliance with the Constitution of Ukraine of international treaties of Ukraine that are in effect, or the international treaties submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine for granting agreement on their binding nature upon submission of not only the President of Ukraine or the Cabinet of Ministers of Ukraine but not less than forty-five People's Deputies of Ukraine. Moreover, Article 151 of the Constitution in the proposed wording contains a new provision according to which the Constitutional Court of Ukraine on submission of the President of Ukraine or not less than forty-five People's Deputies of Ukraine shall provide opinions on compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of questions that are proposed to be put for the all-Ukrainian referendum on people's initiative.

The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 151 of the Fundamental Law does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms. Unlike Article 153 of the Constitution, the proposed wording of this article envisages that the organisation and operation of the Constitutional Court of Ukraine, status of judges of the Court, grounds to apply to the Court and application procedure, and the procedure of enforcement of decisions of the Court shall be defined by the Constitution of Ukraine and by law.

The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 153 of the Constitution of Ukraine does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms. The proposed provision provides the establishment of common rules for the adoption, implementation and enforcement of the decision of the court.

The Constitutional Court notes that paragraph one Article 129¹ reproduces the content of Article 124.5 of the Constitution, according to which decisions shall be rendered by courts in the name of Ukraine and shall be legally binding for enforcement within the entire territory of Ukraine. The Constitutional Court assumes that these amendments to the Constitution are aimed at achieving legal certainty in the issues of enforcement of the decision of the court that is an inalienable element of the rule of law, and do not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The proposed wording of Article 130¹ suggested to supplement the Constitution combines the two provisions by which the tasks of self-government of judges are to protect the professional interests of judges (Article 127.6 of the Constitution) and manage issues of internal activity of courts (Article 130.2 of the Constitution), which are not contained in the wordings of Articles 127 and 130 of the Constitution proposed by the draft law. Thus, Article 130¹, by which it is proposed to supplement the Constitution, does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The Draft law proposes to establish an exhaustive list of powers of the prosecutor's office, procedure of appointment of the Prosecutor General, his term of office and the procedure for his early dismissal. According to Article 123 of the Constitution of Ukraine organisation and operation of the public prosecution bodies of Ukraine shall be defined by law. Similar provision is contained in Article 131¹, which is proposed to be supplemented to the Fundamental Law. The Constitutional Court assumes that Article 131¹, proposed to be supplemented to the Constitution, does not provide for the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Article 131², proposed to be supplemented to the Constitution, defines that in Ukraine, the bar is functioning to provide professional legal assistance, and paragraph two Article 131² provides the guarantee of independence of the Bar. Paragraph four of this Article indicates that only an advocate shall present a person before the court, and defend a person against prosecution, that is consistent with the proposed amendment to Article 59.1 of the Fundamental Law concerning the right of everybody to professional legal assistance. The Constitutional Court assumes that the lawyer has the necessary professional skills and the ability to ensure the realisation of the right to protection from criminal prosecution and the representation of his interests in court. At the same time, each person is free to choose the defender of his rights among advocates.

According to paragraph five Article 131² proposed to be supplemented to the Constitution, exceptions to representation in court in labour disputes, disputes on the protection of social rights, elections and referendums, in insignificant disputes, and also representation in the court of minors, adolescents, legally incapable or partially legally incapable shall be defined by the law. The Constitutional Court assumes that the establishment on the legislative level of exceptions concerning the representation in a court by persons other than a lawyer may be conditioned by the peculiarities of certain category of cases, legal relations or status of a person, rights, freedoms or interests that are to be protected. The relevant regulation on representation in the court of such a person should contribute to the effective protection of the rights, freedoms and interests of individuals and legal entities. In this regard, the Constitutional Court considers that the proposed amendments to Article 131² of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The proposed provision by its content is similar to Article 130.1 of the Constitution in the wording proposed by the draft law, which regulates the financial support of the courts that belong to the judicial system of Ukraine and sets the remuneration of a judge, and does not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The proposed grounds for dismissal of a judge of the Constitutional Court from the office and grounds for termination of his powers are consistent with the grounds for dismissal and the reasons for termination of powers of judges of a court which belong to the judicial system of Ukraine (Article 126 of the Constitution in the proposed wording). Features of constitutional regulation in the part of termination of powers of a judge of the Constitutional Court consist in maintaining such a ground for termination of his powers as the termination of the term of office of a judge of the Constitutional Court (as this term is limited to nine years) and an increase in the age limit for the office of judge of the Constitutional Court to 70 years. The draft law also provides for the right of the Constitutional Court to decide independently on dismissal of a judge of the Constitutional Court from the office in the manner prescribed by law. The proposed provision is aimed at strengthening the guarantees of independence of judges of the Constitutional Court from the entities authorised to appoint them to the office. The Constitutional Court assumes that these amendments do not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Article 151¹, proposed to be supplemented to the Constitution, provides that the individual has right to appeal to the Constitutional Court with the constitutional complaint after exhaustion of the domestic remedies. The introduction of the institute of the constitutional complaint is the improvement of the mechanism of individual access of a person to constitutional justice. Considering the above, the Constitutional Court assumes that supplementing the Constitution with the proposed wording of Article 151¹ does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Article 151², proposed by the Draft law equally envisages that decisions and opinions of the Constitutional Court are mandatory, final and are not subject to appeal, that is consistent with the principle of binding nature of decisions and opinions adopted by the Constitutional Court, which is defined in Article 147 of the Fundamental Law in the wording proposed by the Draft law. In light of the above, the

Constitutional Court assumes that Article 151² proposed to be supplemented to the Constitution does not provide for the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The Draft law proposes to replace in Article 29.4 of the Constitution the word «legal» to «jurisprudential». According to the Constitutional Court, such amendment does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The draft law proposes the following amendments to Article 55 of the Constitution:

a) to supplement by a new paragraph after paragraph three as follows: «Everyone has the right to appeal with a constitutional complaint to the Constitutional Court on the grounds established by this Constitution and in the manner prescribed by law».

With regard to this, paragraphs four and five shall be considered as paragraphs five and six respectively;

b) to replace the word «legal» by the word «juridical» in paragraph five.

These amendments are consistent with the proposed supplement of the Constitution by Article 151¹, which provides vesting of the Constitutional Court with the power to decide on compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of a law on Ukraine upon constitutional complaint of a person alleging that the law of Ukraine applied in a final court decision in his or her case contravenes the Constitution of Ukraine, and outlining Article 153 of the Fundamental Law in the wording according to which the grounds and procedure for appeal to the Constitutional Court shall be defined by the Constitution and by law. Thus, the proposed amendments to Article 55 of the Constitution do not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Article 59.2 of the Constitution provides that to ensure the right to defense against prosecution and to provide for legal assistance in deciding cases in courts and other state bodies in Ukraine there shall operate the bar. The Constitutional Court notes that the Draft law provides to supplement the Fundamental Law by Article 131², which regulates the lawyer's representation of a person in the court. Thus, the proposed amendments to Article 59 of the Constitution does not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

According to Article 85.1.25 of the Constitution the competence of the Verkhovna Rada of Ukraine shall include: granting consent for appointment and dismissal by the President of Ukraine of the Prosecutor General of Ukraine; declaring non-confidence to the Prosecutor General of Ukraine leading to his or her resignation from the office. The Draft law proposes to exclude from the list of powers of the Verkhovna Rada the power to express non-confidence to the Prosecutor General, which results in his or her resignation. This conforms with the content of paragraph five Article 131¹, which is proposed to be supplemented to the Constitution and under which the Prosecutor General shall be early dismissed from his or her office exclusively in cases and on grounds prescribed by law.

According to Article 85.1.26 of the Fundamental Law the competence of the Verkhovna Rada of Ukraine shall include: appointment and dismissal of one-third of the composition of the Constitutional Court of Ukraine. The draft law proposes to exclude from the list of powers of the Verkhovna Rada to dismiss one-third of the composition of the Constitutional Court of Ukraine, which is consistent with the proposed Article 149¹, which grants the Constitutional Court the authority to dismiss judges of the Constitutional Court.

According to Article 85.1.27 of the Constitution the competence of the Verkhovna Rada of Ukraine shall include: election of judges for unlimited term. The proposed wording of Article 85.4 of the Constitution does not provide the participation of Parliament in the procedure of appointment of judges of the courts which form a part of the judicial system. The Constitutional Court assumes that these amendments do not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The Draft law proposes to stipulate, in particular, that the order of enforcement of decisions of the court shall be determined by laws of Ukraine exclusively. This is conditioned by other constitutional amendments such as supplement of the Fundamental Law of Ukraine by Article 129¹, the second paragraph of which specifies that the State ensures enforcement of the decision of the court in the manner established by law.

The proposed wording of Article 92.1.14 of the Constitution provides the replacement of the phrase «the bodies of inquiry and investigation» by «bodies of pre-trial investigation» and replacement of the word «fundamentals» by the word «principles» concerning the organisation and activity of the Bar, which is consistent with Article 131² proposed to be supplemented to the Constitution. The Constitutional Court assumes that the proposed wording of Article 92.1.14 of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

According to Article 106.1 of the Fundamental Law the President of Ukraine appoints and dismisses the Prosecutor General of Ukraine with the consent of the Verkhovna Rada of Ukraine (Article 106.1.11), appoints and dismisses one-third of the composition to the Constitutional Court of Ukraine (Article 106.1.22). The comparative analysis of Article 106.1.11 of the Constitution and the wording proposed by the Draft law regarding the appointment and dismissal of the Prosecutor General indicates that amendments to this item correspond to the amendments which are proposed to be introduced to Article 85.1.25 of the Constitution. The proposed amendments to Article 106.1.22 of the Fundamental Law regarding the exclusion of the power of the President to dismiss one-third of the composition to the Constitutional Court of Ukraine conform to the proposed Article 149¹, which grant the Constitutional Court the authority to dismiss judges of the Constitutional Court.

According to Article 106.1.23 of the Constitution the President of Ukraine establishes courts by the procedure determined by law. The proposed exclusion of this provision is conditioned by the new wording of Article 125 of the Constitution, by which the court shall be established and dissolved by law, the draft of which shall be introduced to the Verkhovna Rada of Ukraine by the President of Ukraine after consultation with the High Council of Justice.

According to Article 106.4 of the Constitution, acts of the President of Ukraine issued under his or her authority as envisaged in subparagraphs 5, 18, 21, 23 of this Article, shall be countersigned by the Prime Minister of Ukraine and the minister responsible for the act and its execution. According to Article 106.1.23 of the Constitution the President of Ukraine establishes courts by the procedure determined by law. The draft law does not provide such presidential powers, thus eliminating the need for countersigning of the acts of the Head of the State by the signatures of Prime Minister and the minister responsible for the act and its execution. The proposed

amendments to Article 106 of the Constitution do not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

In Article 108.2.2 of the Constitution the draft law proposes to replace the word «inability» to «incapability». The Constitutional Court assumes that the proposed amendment of Article 108.2.2 of the Constitution does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The proposed amendments to Article 110 of the Constitution are similar to those made to Article 108.2.2 (as regards the word «inability») and those related to change of the title of the Supreme Court of Ukraine (in particular, in the new wording of Article 125 of the Constitution regarding exclusion from the title of the word «Ukraine»). The proposed amendments to Article 110 of the Fundamental Law do not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The proposed amendment provides for the exclusion of the word «Ukraine» from the title of the highest court in the judicial system of Ukraine — the Supreme Court of Ukraine, which is consistent with Article 125.3 of the Constitution in the wording proposed by the Draft law. This amendment does not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The Draft law proposes to exclude Chapter VII «Prosecution Office» of the Constitution. The Constitutional Court of Ukraine proceeds from the fact that the provisions of Chapter VII «Prosecution Office» of the Constitution are covered by the content of Article 131¹, by which the draft law proposes to supplement Chapter VIII «Justice» of the Constitution.

According to Article 136.6 of the Fundamental Law justice in the Autonomous Republic of Crimea is administered by the courts that belong to the single system of courts of Ukraine. The proposed wording of Article 136.6 of the Constitution is consistent with Articles 124 and 125 of the Constitution in the proposed wording. In view of the above, the proposed amendments to Article 136 of the Constitution do not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The proposed amendments to Article 150 of the Constitution, which defines the powers of the Constitutional Court of Ukraine provide for exclusion of the official interpretation of laws of Ukraine from the powers of the Constitutional Court of Ukraine, which is consistent with the proposed amendments to Article 147.1 of the Constitution. The Draft law also proposes to amend Article 150.1 of the Fundamental Law by item 3 on the implementation by the Constitutional Court of Ukraine of other powers provided by the Constitution. Such powers of the Constitutional Court of Ukraine are enshrined in Articles 151 and 159 of the Constitution.

The proposed wording of the provisions of Article 150.2 of the Constitution reproduce the list of subjects of the right to constitutional petitions on constitutionality of acts specified in Article 150.1.1, contained in Article 150.1.1.6 of the Constitution, and the official interpretation of the Constitution. The proposed amendments to Article 150 of the Fundamental Law do not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

According to Article 152 of the Constitution, laws and other legal acts, by the decision of the Constitutional Court of Ukraine, are deemed to be unconstitutional, in whole or in part, in the event that they do not conform to the Constitution of Ukraine, or if there was a violation of the procedure established by the Constitution of Ukraine for

their review, adoption or their entry into force (Article 152.1); laws and other legal acts, or their separate provisions, declared unconstitutional, lose legal force from the day the Constitutional Court of Ukraine adopts the decision on their unconstitutionality (Article 152.2). The Draft law proposes to grant the Constitutional Court of Ukraine the right in its decision to set the peculiarities of losing the legal effect by the laws, other legal acts, or their particular provisions. In addition, the proposed wording of Articles 152.1, 152.2 of the Constitution suggests to apply the notion «acts» instead of the term «legal acts» contained in Articles 152.1, 152.2. Thus, the proposed amendments to Article 152 of the Constitution do not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The Draft law proposes the amendments to Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution, which is its integral part and is primarily intended to ensure succession in the organisation and functioning of state institutions. The provisions of this chapter suggest to define, in particular, the terms of the exercise of authority by officials, elected or appointed prior to the day of entry into force of the Law «On Amendments to the Constitution (on justice),» the terms of forming state bodies and features of election or appointment of officials, and to envisage the implementation by relevant officials or public authorities of these or other actions that are necessary for the transition of the state to a new constitutional regulation. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the proposed amendments to Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution, do not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms.

The provisions of items 1–4 of Chapter II «Final and Transitional Provisions» of the Draft law are an integral part of the draft law since they provide for the establishment of the procedure of taking effect by the Law «On Amendments to the Constitution and (on justice)» and the determination of measures aimed at implementation of the amendments to the Constitution. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the provisions of Chapter II «Final and Transitional Provisions» of the Draft law do not foresee the abolition or restriction of human and citizens' rights and freedoms, therefore, do not contradict the requirements of Article 157 of the Constitution.

According to Article 157.1 of the Fundamental Law the Constitution of Ukraine shall not be amended, if the amendments are oriented toward the liquidation of the independence or violation of the territorial indivisibility of Ukraine. The Constitutional Court of Ukraine assumes that the amendments proposed in the Draft law are not aimed at liquidation of the independence or violation of the territorial indivisibility of Ukraine.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise as conforming to the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution the draft law on introducing amendments to the Constitution (on justice) (registration No. 3524).

References:

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950,

Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 3-v/2001 dated July 11, 2001 in the case upon the constitutional appeal of the President of Ukraine for providing

opinion on conformity of the Constitution of Ukraine to the Rome Statute of the International Criminal Court (the Rome Statute case),

Joint expert opinion «On the law on the judicial system and the status of judges of Ukraine», prepared by the Venice Commission and the Directorate of Co-operation within the Directorate General of Human Rights and Legal Affairs of the Council of Europe Adopted by the Venice Commission at its 82th Plenary Session (Venice, 12–13 March 2010),

Joint opinion «On the law on the judicial system and the status of judges of Ukraine», prepared by the Venice Commission and the Directorate of Co-operation within the Directorate General of Human Rights and Legal Affairs of the Council of Europe Adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session (Venice, 15–16 October 2010),

Basic Principles on the Independence of the Judiciary, endorsed by General Assembly resolutions 40/32 of 29 November 1985 and 40/146 of 13 December 1985,

Appendix to the Recommendation of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities dated November 17, 2010 № (2010) 12,

Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 2-v/2013 dated September 19, 2013 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine on providing opinion regarding conformity of the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine on strengthening guarantees of independence of judges to Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine,

Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 1-v/2015 dated June 16, 2015 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine concerning the immunity of People's Deputies of Ukraine and judges with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution.

Dissenting opinions:

Judges of the Constitutional Court of Ukraine M. Hultai, O. Kasminin, O. Lytvynov, M. Melnyk, S. Sas, I. Slidenko, O. Tupytskyi, N. Shaptala, S. Shevchuk, S. Vdovichenko expressed their dissenting opinions.